

В'юн О.В.

ОБЕРТАЛЬНИЙ РУХ ТВЕРДОГО ТІЛА

Основне рівняння динаміки обертового руху твердого тіла з моментом інерції J навколо нерухливої осі z має вигляд $\varepsilon = \frac{M}{J}$ (1), де $\varepsilon = \frac{d\omega}{dt}$ - кутове прискорення, M – повний момент зовнішніх сил. Оскільки величина ε є функцією двох змінні, то вивчення закону динаміки обертового руху твердого тіла виконується шляхом роздільного дослідження двох залежностей: 1) залежності кутового прискорення від моменту сили при постійнім значенні моменту інерції ($J = \text{const}$) і 2) залежності кутового прискорення від моменту інерції при постійнім значенні моменту сили ($M = \text{const}$).

(2) Повний момент зовнішніх сил рівний $M = M_n - M_{mp}$,

Звідси, основне рівняння динаміки обертового руху ухвалює вид лінійної залежності моменту сили натягу M_n від ε . $M_n = J\varepsilon + M_{mp}$. (3)

Для експериментального доказу цього співвідношення використовували маятник Обербека. За допомогою вантажу маси m , прикріпленого до кінця нитки, намотаної на шків, маятник може приводитися в обертання. Визначаючи тривалість t руху й переміщення h вантажу, визначили прискорення його поступального руху та кутове прискорення хрестовини:

$$a = \frac{2h}{t^2} \quad (4) \quad \varepsilon = \frac{a}{R} = \frac{2h}{Rt^2} \quad (5)$$

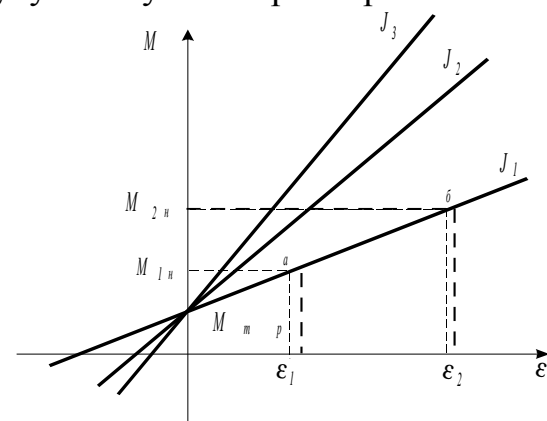
Момент сили натягу T нитки рівний

$$M_n = TR \quad (6)$$

Силу T визначаємо із другого закону Ньютона для поступального руху, яка у проєкціях на вісь OY дає $ma = mg - T$, (7)

Таким чином, момент сил натягу нитки

$$M_n = mR(g - a) \quad (8)$$

Рис. 1 - Залежність моменту сили натягнення нитки від кутового прискорення

Згідно (3) M_n лінійна функція ε . На рис. 1 цих залежностей для різних значень моментів інерції системи зображені у вигляді графіків, кутові коефіцієнти яких рівні J . Ці графіки відсікають від осі M_n відрізки, рівні моменту сили тертя M_{mp} . Оскільки M_{mp} однаковий у всіх дослідах, то всі графіки повинні перетинатися в одній крапці. Функція (3) вірна для будь-яких двох моментів сил, тому:

$$\begin{cases} M_{1H} = \varepsilon_1 J + M_{mp} \\ M_{2H} = \varepsilon_2 J + M_{tp} \end{cases} \quad (9). \quad \text{Звідки} \quad J = \frac{M_{2H} - M_{1H}}{\varepsilon_2 - \varepsilon_1} \quad (10)$$

Таким чином, величина J може бути виміряна, або розрахована, виходячи з мас і геометричних розмірів деталей установки Обербека. Момент інерції J маятника обчислюється з умови адитивності моменту інерції і дорівнює сумі моментів інерції шківів, хрестовини і циліндрових вантажів, що обертаються довкола осі, що не проходить через їх середини. Графіки дозволяють також визначити момент сили тертя M_{mp} , що діє в системі.

Робота виконана під керівництвом ас. кафедри ОМ і ТМ Писарцова О.С.

